

Effectbeoordeling Das Varsseveld

Beoordeling van het effect op het leefgebied van de das als gevolg van uitbreiding
bedrijventerrein Hofskamp en toetsing aan Omgevingswet

Colofon

Compensatieplan Das Varsseveld

Beoordeling van het effect op het leefgebied van de das als gevolg van uitbreiding bedrijventerrein en toetsing aan Omgevingswet Hofskamp

Uitgevoerd door:
Natuurbank Overijssel
Correspondentieadres:
Nobelstraat 7-5
7131 PZ Lichtenvoorde

BTW-ID: NL001388212B56
E: info@natuurbankoverijssel.nl
Tel: 0850-509852

Opdrachtgever: Gemeente Oude IJsselstreek

Abonnementhouder van de Nationale Databank Flora en Fauna

Projectnummer en versie: 6882 versie 1.0	Status: concept
Ligging plangebied: Varsseveld – ten oosten	Rapportdatum: 18-12-2024
Auteur [REDACTED]	

De vermelde medewerkers in deze rapportage zijn akkoord met openbaring van zijn of haar persoonsgegevens in het kader van de AVG-privacy wetgeving.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Inleiding.....	4
1.1	Aanleiding.....	4
1.2	Doel	4
1.3	Reikwijdte.....	5
Hoofdstuk 2	Verspreiding en leefgebied	6
2.1	Inleiding.....	6
2.2	Verspreiding	6
2.3	Terreingebruik door dassen algemeen.....	7
2.4	Terreingebruik dassen Hofskamp.....	9
Hoofdstuk 3	Effectbeoordeling.....	13
3.1	Inleiding.....	13
3.2	Beschrijving van de ontwikkeling	13
3.3	Behoud verblijfplaatsen	13
3.4	Alternatie burchtlocatie	13
3.5	beoordeling duurzaam behoud familieburght	16
3.6	Functionaliteit alternatieve burcht	22
Hoofdstuk 4	Wettelijk kader.....	28
4.1	Inleiding.....	28
4.2	Juridische status van de das	28
4.3	Juridische consequentie	28
Hoofdstuk 5	Landschapsversterking.....	29
5.1	Inleiding.....	29
5.2	Doel	29
5.3	Voorstel voor versterking voedselaanbod	29
5.4	Inrichting en beheermaatregelen	30

HOOFDSTUK 1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Er zijn concrete plannen voor ontwikkeling van bedrijventerrein Hofskamp fase 3. Om het gebied geschikt te maken als bedrijventerrein worden bestaande gebouwen gesloopt en de aanwezige landschappelijke beplanting geroid. Op onderstaande afbeelding wordt een inrichtingsplan van fase 3 weergegeven.

Figuur 1.1 Verbeelding van het wenselijke eindbeeld (bron: stedenbouwkundig plan, de daadwerkelijke invulling kan afwijken in de praktijk, de begrenzing ligt vast).

Het nieuwe bedrijventerrein wordt landschappelijk ingepast middels de aanleg van houtsingels langs de buitenrand en laanbomen langs de wegen op het bedrijventerrein. Aan de noordzijde wordt een perceel agrarisch cultuurland omgevormd tot waterbergingslocatie. In periodes met een lage waterstand zal dit perceel hoofdzakelijk bestaan uit schraalland.

1.2 Doel

Uit veldbiologisch onderzoek, uitgevoerd in 2023 is gebleken dat de das een verblijfplaats bezet in het te ontwikkelen bedrijventerrein. Omdat de verblijfplaats beschermd is, dient een alternatieve burcht gerealiseerd te worden buiten het plangebied. Tevens is ten noorden van het plangebied een familieburgt aangetroffen. Het is aannemelijk dat dieren van deze verblijfplaats ook in het plangebied foerageren.

De gemeente Oude IJsselstreek heeft Natuurbank Overijssel gevraagd óf het verlies aan functioneel leefgebied gecompenseerd moet worden, welke omvang deze compensatie heeft en hoe deze compensatie ingevuld moet worden.

1.3 Reikwijdte

Dit advies vormt een onderdeel van het Activiteitenplan dat opgesteld dient te worden om de Omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit (verder Omgevingsvergunning genoemd) te kunnen verkrijgen in verband met het beschadigen/vernielen van de burcht in het plangebied en het wegnemen van foerageergebied van de dassenfamilie net ten noorden van het plangebied.

Het rapport wordt afgesloten met een advies voor versterking van de voedselbeschikbaarheid in het leefgebied van de das. Er is een kaart opgesteld met versterkingsmaatregelen en deze worden tevens uitgewerkt in een beheerplan.

HOOFDSTUK 2 VERSPREIDING EN LEEFGEBIED

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de verspreiding van de das en het leefgebied van de dassen die deze burchten bewonen.

2.2 Verspreiding

Uit veldbiologisch onderzoek, uitgevoerd in 2023 is een verblijfplaats van de das in het plangebied vastgesteld. De burcht heeft één pijp en wordt vermoedelijk benut door 1-2 dassen. Deze burcht wordt beschouwd als bij-burcht. In een bos, net ten noordoosten van het plangebied is een burcht vastgesteld met meerdere pijpen. Deze verblijfplaats wordt als familie-burcht beschouwd. Het is niet bekend hoeveel dieren aanwezig waren in de burcht en of voortplanting heeft plaats gevonden in de familie-burcht. Op onderstaande luchtfoto wordt de verspreiding van dassenburchten in en nabij het bedrijventerrein weergegeven.

Figuur 2.2 Verspreiding van dassenburchten in en nabij het bedrijventerrein (bron veldbiologische gegevens: Staring Advies, ongepubliceerd).

Opname van de familie-burcht. Een deel van de pijpen is niet zichtbaar op de foto (foto: auteur d.d. 5-10-2024)

Opname van de bij-burcht in het plangebied. De ingang is zichtbaar in het midden van de bult groenafval (foto: auteur d.d. 5-10-2024)

2.3 Terreingebruik door dassen algemeen

Er zijn verschillende kennisdocumenten die inzicht bieden in het terreingebruik van dassen, waaronder het Kennisdocument en een zeer interessante studie naar dassen in de omgeving van Hilversum.

De das leeft in gebieden die bestaan uit een combinatie van diverse biotooptypen. Vaak zijn dit zowel hooggelegen als laaggelegen gronden die op korte afstand van elkaar liggen, in meestal kleinschalige akker- en weidelandschappen met voldoende bosjes, houtwallen, singels en heggen. Die kunnen als beschutting en geleiding dienen. Belangrijke kenmerken van dassenhabitat zijn:

- aanwezigheid van een groot voedselaanbod
- voor de burchten een bodem die goed vergraafbaar is en die het regenwater snel kan afvoeren
- aanwezigheid van voldoende dekking rond de burchten en de migratieroutes
- weinig verstoring.

De grootte van een territorium is afhankelijk van het voedselaanbod en dus van de kwaliteit van het leefgebied. De grootte varieert van 30 tot 150 hectare in optimaal gebied, en van 150 tot 600 hectare in marginaal gebied. Het foerageergebied ligt tot ongeveer 1,5 tot 12 kilometer van de burcht. Er moet voldoende foerageergebied liggen binnen 500 meter tot enkele kilometers. Belangrijke onderdelen zijn dan gebieden waar het hele jaar eten te vinden is, zoals bemeste graslanden met gras korter dan 5 centimeter. In zulke graslanden kan de das op gemakkelijke wijze veel wormen vinden. Soms keren dassen koeienvlaaien om, om kleinere regenwormen, mestkevers en dergelijke te vinden. Ook in oude en structuurrijke eikenbossen en bosjes kan hij het hele jaar voldoende en een gevarieerd aanbod aan voedsel vinden. Er zijn ook onderdelen, zoals (maïs)akkers, hoogstamboomgaarden en ruigten, die in een

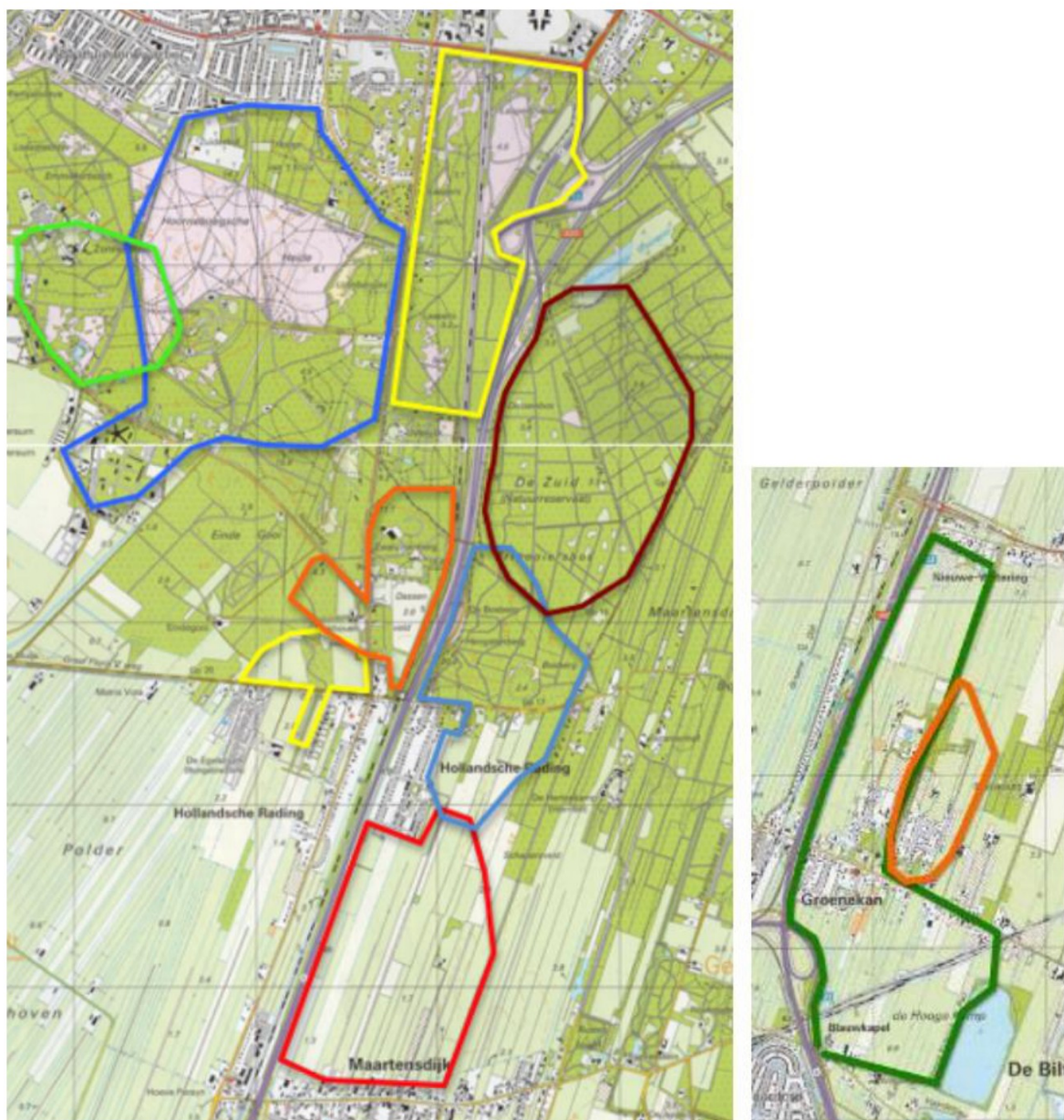

bepaald deel van het jaar geschikt zijn om voedsel in te zoeken. Deze onderdelen zijn van belang voor het opbouwen van een vetlaag om de winterperiode mee door te komen.

(bron: Kennisdocument Das)

Uitgebreid onderzoek naar de verspreiding van dassen en terreingebruik van dassen langs de A27 tussen Utrecht en Hilversum heeft veel bruikbare informatie opgeleverd. Door dassen te voorzien van een GPS-zender en/of in de buik gïmplementeerde zender, is het functionele leefgebied van deze dieren in beeld gebracht. Tevens is een groot gebied nauwkeurig onderzocht op verblijfplaatsen en zijn het aantal dieren per verblijfplaats onderzocht middels camera's.

Uit het onderzoek bleek dat de grootte van de afzonderlijke dassenterritoria sterk kunnen verschillen. Dit wordt geweten aan het aantal dassen dat aanwezig is en de beschikbaarheid van voedsel in het territorium. Dassen benutten niet alle gronden in het territorium, maar bezoeken hoofdzakelijk delen van het territorium waar op dat moment (veel) voedsel te vinden is.

Figuur 2.3. Ligging van de tien territoria van de gezenderde dassen ten zuiden van Hilversum (links) en ten noordoosten van Utrecht (rechts), op dezelfde schaal. De territoria kunnen in onderling verschillende jaren zijn vastgelegd.

Soms maken dassen 'lange uitstapjes', ook buiten het 'normale' territorium. Zo bleek een das (Johanna genaamd) in de nacht van 2 op 3 maart 2013 een route af te leggen van in totaal 15,2 kilometer en bevond ze zich maximaal 5,5 kilometer afstand van haar territorium.

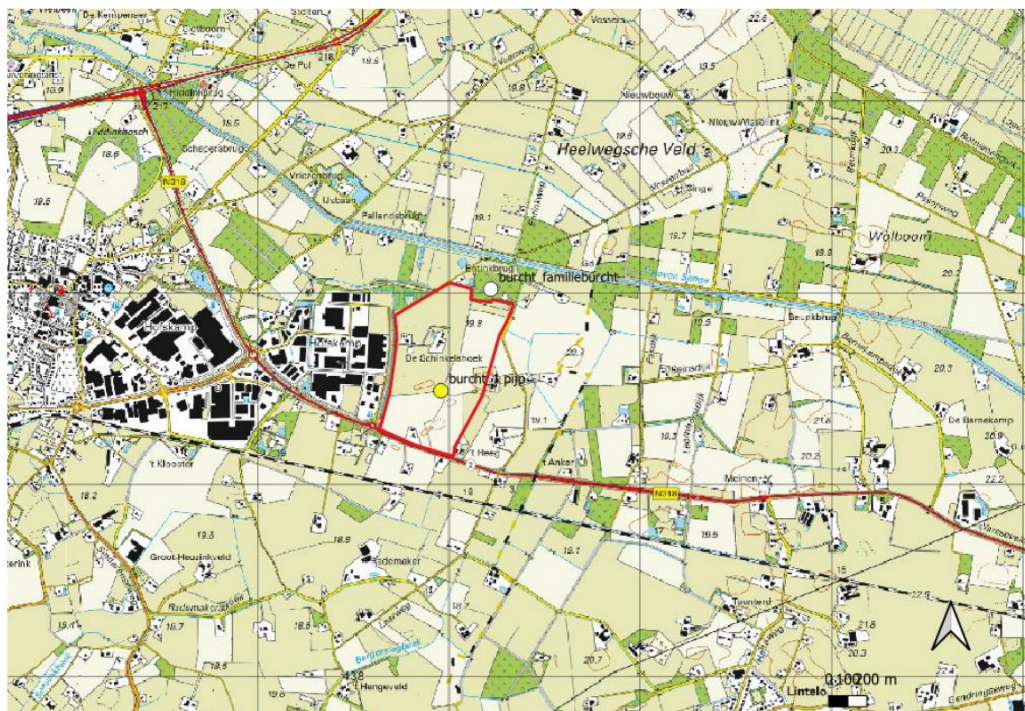
In het onderzoeksgebied, met een oppervlakte van ruim 28 km², leefden in 2014 in totaal 45 volwassen dassen die met in totaal 23 jongen gezien werden. Dat levert een populatiedichtheid op van 1.6 volwassen dassen per km² voor dat jaar. Hierbij is rekening gehouden met familiegroepen die deels ook buiten het onderzoeksgebied leefden; daarvan is dan een deel van de familie meegerekend. In 2015 werden 53 volwassen dassen geteld, met slechts 10 jongen. De populatiedichtheid was toen 1.9 dassen per km².

Uit het onderzoek bleek verder dat de territoria gemiddeld het kleinst zijn op de overgang van bos naar agrarisch landschap; vaak zitten daar ook de grootste dassenfamilies. In dat optimale habitat bedraagt de dassendichtheid ongeveer 4,5 volwassen dassen per km².

2.4 Terreingebruik dassen Hofskamp

Landschappelijke kenmerken

Beide burchten liggen in kampenlandschap. Dit is een oud agrarisch cultuurland met een afwisseling van graslanden, akkers, houtsingels en kleine loofhoutbosjes. Verspreid in het landschap liggen agrarische erven, voormalig agrarische erven en woonerven. Ten zuiden van de burchten ligt de N318. Dit is een regionale verbindingsweg tussen de woonkernen Varsseveld en Aalten. Ten zuiden van deze weg ligt aan spoorlijn met enkel spoor. Op dit spoor rijden maximaal 4 treinen per uur. Ten zuidwesten van de burchten ligt het bedrijventerrein Hofskamp, in westelijke richting over gaand in de woonkern Varsseveld. Ten noorden van de burchten ligt de Boven Slinge. Verschillende bruggen overkluizen deze beek, zoals de Pallandsbrug, Entinkbrug en een fietsbrug in het verlengde van de Pasdijk.

Figuur 2.4. Ligging van de burchten op de topografische kaart (1:25.000).

De agrarische percelen worden hoofdzakelijk gebruikt als grasweide of maisakker. De grasweide bestaan uit een soortenarme grazige vegetatie van Engels raaigras. Slechts weinig percelen worden begraaasd door koeien. Melkveebedrijven liggen ten zuiden van de spoorbaan of ten noorden van de Boven Slinge. Wel wordt jongvee geweid op verschillende kleine percelen. Akkerland wordt in hoofdzaak gebruikt voor de

teelt van snijmais. Slechts enkele percelen worden incidenteel gebruikt voor de teelt van aardappelen. In 2024 werd geen enkel perceel gebruikt voor bollenteelt. In de omgeving van het de burchten worden twee kleine percelen gebruikt voor zachtfruit of moestuin.

De bossen in de omgeving van de burchten liggen hoofdzakelijk ten noorden en zuiden van de Boven Slinge. De bossen bestaan hoofdzakelijk uit loofhout; het bos met de familieburcht bestaat deels uit een gemengd loofbos (menging met grove den).

Terreingebruik van de dassen in en nabij het plangebied

Er is geen specifiek onderzoek uitgevoerd naar het leefgebied van de dassen in beide voorgenoemde burchten, maar aangenomen wordt dat de dassen het landschap rondom de burchten benutten als foerageergebied, met uitzondering van bebouwing en verharding. Mogelijk benutten de dassen de braak liggende percelen op Hofskamp fase 2 ook als foerageergebied. Zonderonderzoek bij Hilversum heeft aangetoond dat dassen zich in grote mate laten leiden door landschapsstructuren, maar wegen, spoorbanen en waterwegen niet mijden. Er zijn geen aanwijzingen, zoals verkeersslachtoffers, maar het is niet uitgesloten dat de dassen ook foerageren ten zuiden van de N318/spoorbaan. Onderzoek naar wissels laat sporen van dassen zien nabij de Entinkbrug. Het is aannemelijk dat dassen ook foerageren ten noorden van de Boven Slinge.

Zicht op de familieburchtlocatie vanaf de Entinkbrug. Bij de rechterpijl werd een wissel aangetroffen die uitwaaierte naar de weg en wegberm richting brug.

Iets vervaagde vermoedelijke dassenwissel, vanaf de weg ten westen van de familieburcht, richting Boven Slinge en Entinkbrug. De brug wordt met de pijl aangeduid.

Vanaf de weg ten westen van de familieburcht loopt tevens een vermoedelijke dassenwissel over een maaipad van een sloot, ten zuiden van de Boven Slinge, parallel aan de Boven Slinge.

Iets vervaagde vermoedelijke dassenwissel over maaipad in westelijke richting.

Vastgestelde loopsporen van dassen, ten noorden van de familieburcht.

Gelet op de aangetroffen loopsporen aan de noordzijde van de familieburcht, lijkt het aannemelijk dat de dassen de Entinkbrug benutten als oversteek voor de Boven Slinge om te foerageren in de agrarische cultuurgronden ten noorden van de Boven Slinge.

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt besproken in hoeverre de voorgenomen ontwikkeling van het nieuwe bedrijventerrein invloed heeft op de functionaliteit van de vastgestelde burchtlocaties.

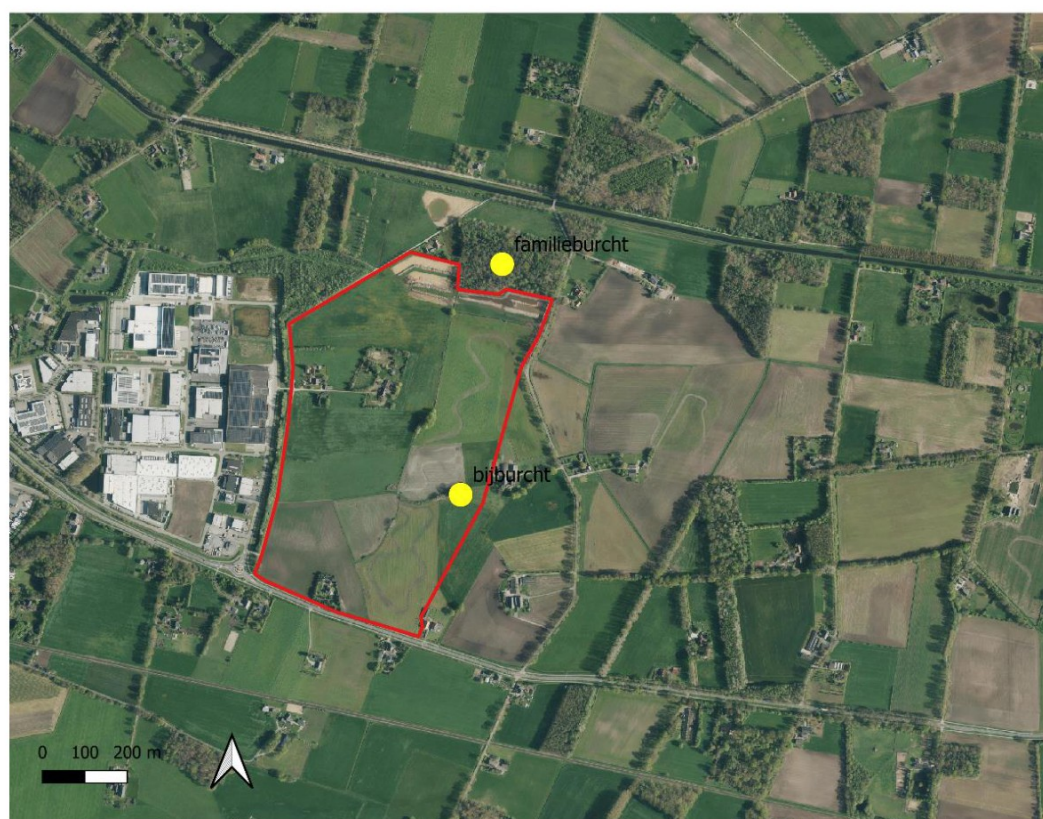
3.2 Beschrijving van de ontwikkeling

Zoals zichtbaar in figuur 1.1 wordt een nieuw bedrijventerrein ontwikkeld van circa 40 hectare. Een groot deel daarvan zal bebouwd en verhard worden. Aan de noordzijde wordt een terrein ten behoeve van waterberging ingericht. Uitgaande van de huidige, voor dassen niet geschikte terreinen zoals bebouwing en verharding, en het retentiegebied dat in de toekomst beschouwd mag worden als secundair leefgebied, gaat circa 35 hectare primair dassenleefgebied verloren.

3.3 Behoud verblijfplaatsen

De bijburcht komt volledig binnen de gewenste ontwikkeling te liggen. Aangenomen wordt dat deze burcht niet behouden kan worden. De familieburcht ligt buiten de uitbreiding. Deze burcht kan behouden blijven.

Omdat verblijfplaatsen van dassen beschermd zijn, en niet opzettelijk beschadigd of vernield mogen worden, dient een alternatieve verblijfplaats ingericht te worden als compensatie voor de verblijfplaats die verloren gaat.

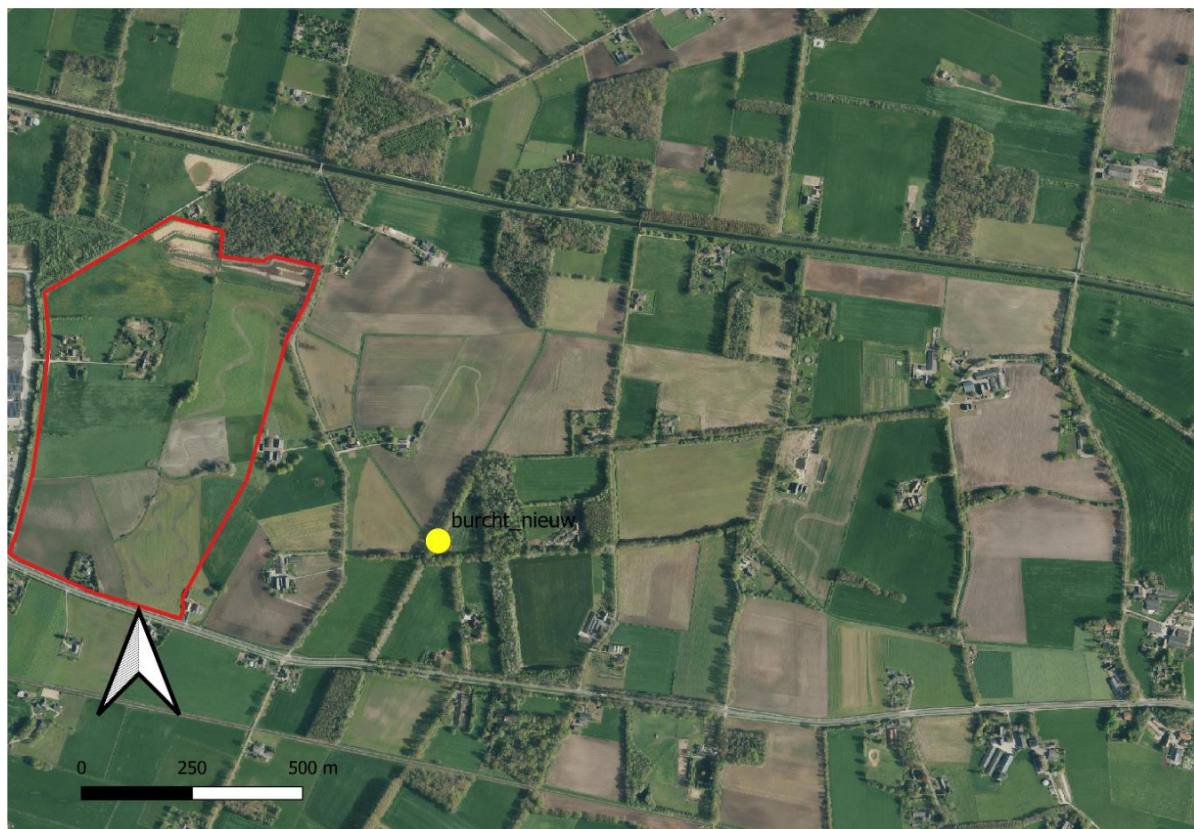

Figuur 3.3 Ligging van de burchten in en nabij het nieuwe bedrijventerrein. De begrenzing van het bedrijventerrein wordt met de rode lijn aangeduid.

3.4 Alternatie burchtlocatie

Omdat de bijburcht verloren gaat, dient een alternatieve burcht aangeboden te worden. Op 700 meter ten oosten van de huidige locatie wordt een alternatieve burcht aangeboden. De specifieke details van deze burcht worden uitgewerkt in het benodigde Activiteitenplan. Op onderstaande luchtfoto wordt de alternatieve burchtlocatie weergegeven.

Figuur 3.4. Locatie van de compensatieburcht (gele stip).

aanduiding van de burchtlocatie op de luchtfoto.

Verbeelding van de beoogde locatie van de nieuwe burcht.

Impressie van de locatie van de nieuwe burcht.

De beoogde locatie voor de nieuwe burcht bestaat uit een houtwal, aan de oostzijde overgaand in een extensief beheerd graslandperceel. Dit grasland wordt extensief begraaasd door Gallowayrunderen. Het perceel is niet toegankelijk voor recreanten. Ca 45 meter ten zuidoosten van de burchtlocatie ligt een zandweg, welke zeer extensief gebruikt wordt door een agrariër; de weg is te slecht voor autoverkeer of fietsers. Vermoedelijk wordt het naastgelegen agrarische perceel, ten noordwesten van de burchtlocatie, binnen enkele jaren ingericht als bos.

3.5 beoordeling duurzaam behoud familieburght

Zoals hiervoor beschreven, wordt de familieburght niet beschadigd of vernield, wel gaat foerageergebied verloren als gevolg van realisatie van het bedrijventerrein. Indien blijkt dat de functionaliteit van de burcht niet gewaarborgd kan worden, omdat te veel foerageergebied verloren gaat, is sprake van het indirect beschadigen/vernietigen van de verblijfplaats, en is sprake van overtreding van een verbodsbepaling. Om na te gaan of sprake is van overtreding van een verbodsbepaling, is daarom van belang te bepalen of de functionaliteit gewaarborgd is in de nieuwe situatie. Indien de functionaliteit wordt aangetast, dient de afname van de functionaliteit gecompenseerd te worden.

Wat heeft het nieuwe bedrijventerrein dassen te bieden

Bedrijventerreinen behoren tot functioneel leefgebied van dassen (pers. Ervaring Lincoln-terrein, Nijmegen). Het merendeel van het terrein bestaat uit verharding en bebouwing en is niet geschikt, maar op het nieuwe bedrijventerrein worden brede groenstroken aangelegd, bestaande uit een strook grasland en houtige beplanting, al dan niet met watergang. Aan de noordzijde wordt een perceel ingericht ten behoeve van waterberging. Van dit perceel wordt 1 – 1,5 meter grond en zand afgegraven zodat water opgevangen kan worden in tijden met veel neerslag. In tijden zonder extreem veel neerslag en/of lage grondwaterstand bestaat het perceel uit grasland. De grazige percelen op het bedrijventerrein en het retentieperceel worden als secundair foerageergebied beschouwd omdat de grazige percelen niet bemest worden en ze jaarlijks éénmalig gemaaid worden (geen begrazing).

Het nieuwe bedrijventerrein zal vermoedelijk wel door de dassen die de familieburght en de nieuwe burcht bezetten benut worden, maar de gelet op de nieuwe inrichting en het beheer van de groenstroken, is er sprake van afname van areaal primair foerageergebied. Met name de wegbermen en het retentiegebied aan de noordzijde vormen secundair foerageergebied voor dassen omdat deze terrein uit grasland bestaan. Op onderstaande afbeelding wordt (secundair) foerageergebied van dassen op het nieuwe bedrijventerrein weergegeven (paarse kleur).

Figuur 3.5-1. Secundair foerageergebied op het nieuwe bedrijventerrein. Dit secundair leefgebied wordt met de paarse kleur aangeduid.

Kunnen de dassen uitwijken?

Indien dassen voldoende alternatief foerageergebied kunnen benutten, kan de functionaliteit van de burcht onder bepaalde voorwaarden gewaarborgd zijn. Alternatief leefgebied moet dan wel toegankelijk zijn, min of meer in de buurt van de burcht liggen er mag geen sprake zijn van verhoogde mortaliteit en niet reeds tot een ander territorium behoren. Al deze voorgenoemde aspecten worden hieronder beschreven.

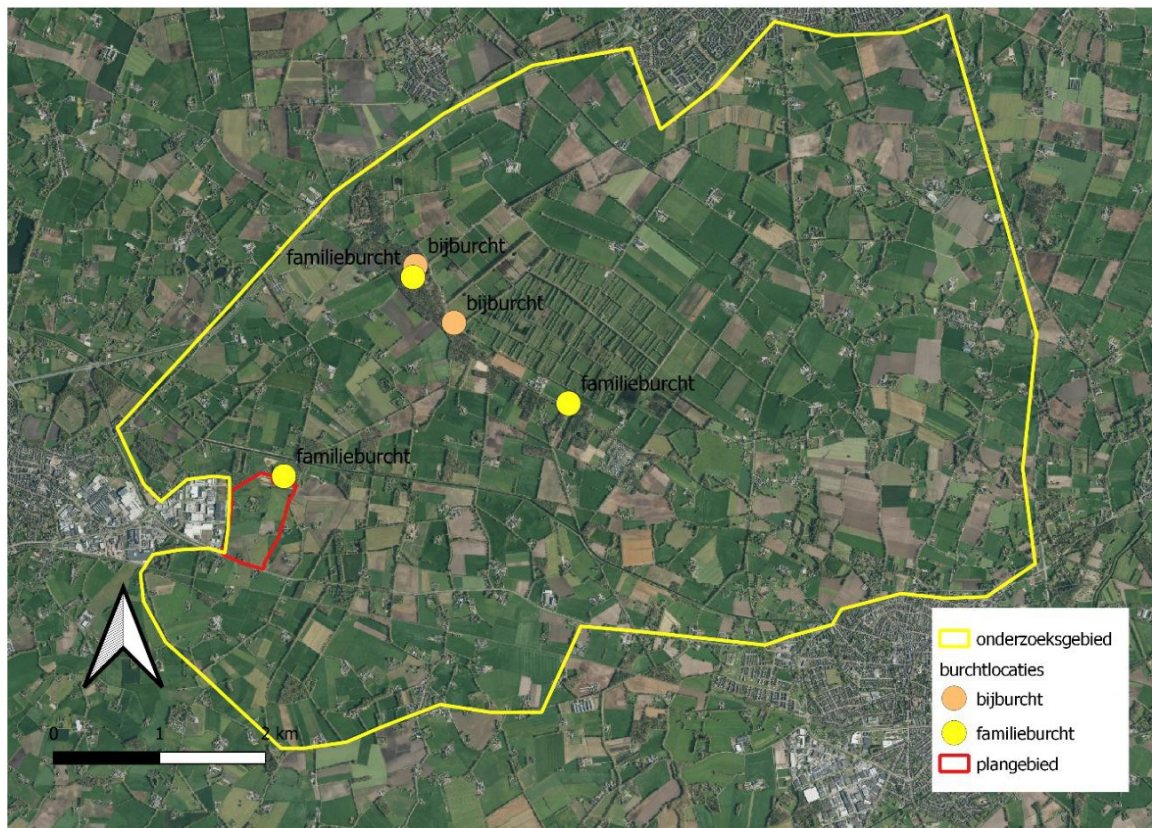
3.5.3 Naburige territoria van dassen

Of dassen alternatief foerageergebied kunnen benutten hangt onder andere af van de ligging van andere dassenterritoria. Dassen zijn territoriaal waardoor terrein dat reeds gebruikt wordt als foerageergebied door een andere dassenfamilie, niet als 'bruikbaar' foerageergebied wordt beschouwd. Het is daarom van belang te onderzoeken of het alternatie foerageergebied al dan niet tot een bestaand

In een plangebied, grofweg gelegen tussen de N318, N18, woonkern Lichtenvoorde en N318, zijn de bekende dassenburchten in beeld gebracht. Daarvoor is de NDFF geraadpleegd, zijn eigen waarnemingen (omg. Vennebulten) toegevoegd en zijn bossen in een straal van 1 km rondom de familieburcht bezocht. De afstand tussen de familieburcht nabij het plangebied en de familieburcht in de Vennebulten bedraagt 2,2 kilometer, de afstand tot de familieburcht 'Wolboom' bedraagt 2,8 kilometer. De onderlinge afstand tussen de familieburchten Vennebulten en 'Wolboom' bedraagt 1,9 kilometer. Uit eigen waarnemingen is bekend dat de dassen van de Vennebulten, meest ten noorden van de burchtlocatie foerageren (Zwarte Veen). Er lopen twee wissels in noordelijke richting (pers. Waarneming auteur), geen enkele naar het zuiden. Gelet op de afstand tussen de burchtlocaties en het grondgebruik in het gebied tussen beide verblijfplaatsen, is het niet aannemelijk dat het agrarisch cultuurland, direct ten noorden of oosten van de

familieburcht reeds tot een aangrenzend territorium behoort. Op onderstaande afbeelding worden de bekende dassenburchten op luchtfoto weergegeven.

3.5.2. Verspreiding van dassenburchten in de omgeving van de familieburcht nabij het plangebied.

Toegankelijkheid

Het foerageergebied te noorden en oosten van de familieburcht is toegankelijk. Ten oosten van de burchtlocatie zijn geen fysieke barrières, om het foerageergebied ten noorden van de burchtlocatie te kunnen gebruiken dienen ze de Boven Slinge over te steken door over te zwemmen, of de Entinksbrug te gebruiken. Bruggen, zoals de Entinksbrug vormen dassen geen barrière.

3.5.3. Entinksbrug. Via deze brug kunnen dassen de Boven Slinge oversteken. De Entinksweg is een rustige plattelandsweg (60 km weg) en wordt alleen gebruikt door aanwonenden. Het heeft geen verbindende functies tussen woonkernen.

Verhoogde mortaliteit

Om te bepalen of alternatief foerageergebied geschikt is voor dassen, dient ook gekeken te worden naar risico's op het gebied van mortaliteit. Doodsoorzaak nummer één voor dassen is verkeer. Daarom is gekeken naar het wegen- (en spoor)netwerk in het beoogde alternatieve foerageergebied. Indien dassen alternatieve gebieden moeten bezoeken tijdens het foerageren, moeten ze mogelijk vaker wegen over, zoals de Noordelijke Beekweg, Vossenbult en Entinksweg. De Noordelijke Beekweg is een zandweg en de beide andere wegen zijn verharde wegen. Op deze wegen mag maximaal 60km per uur gereden worden. Het betreft wegen zonder verbindingsfunctie tussen woonplaatsen of plekken waar veel mensen naar toe moeten, zoals camping of zalencentrum. Deze wegen worden als 'rustige plattelandsweg' beschouwd. Ondanks het feit dat dassen, indien ze gronden ten noorden en oosten van de familielocatie moeten bezoeken, vaker een doorgaande weg over moeten steken, wordt dit niet als groot risico beschouwd, waardoor het aannemelijk is dat dassen doodgereden worden. Op onderstaande afbeelding worden de wegen in de omgeving van de familieburcht weergegeven.

Ligging en typering van wegen en spoorwegen in de omgeving van de familieburcht.

Geschiktheid alternatief leefgebied

De ontwikkeling van het bedrijventerrein vindt plaats in agrarisch cultuurland, hoofdzakelijk in gebruik als maisakker en grasland met een soortenarme vegetatie van Engels raaigras.

Het landschap in het huidige leefgebied en beoogd alternatief leefgebied is vrijwel indentiek qua inrichting, grondgebruik, verspreiding van erven, bosjes, houtsingels, dichtheid van wegen, type wegen en

kavelgrootte. Het gebied ten noorden en oosten van het bedrijventerrein is iets kleinschaliger dan de beoogde uitbreidingslocatie.

Het betreft een relatief kleinschalig, half open landschap met verspreid liggende erven, bosjes, singels en agrarische percelen die gangbaar gebruikt worden. De agrarische percelen worden hoofdzakelijk benut als maisland of grasakker. Actieve melkveehouders, die hun vee laten grazen in de wei, ontbreken in directe omgeving van de bestaande burcht. Het wegennetwerk in het huidige en alternatieve leefgebied is vrij grofmazig en bestaat hoofdzakelijk uit verharde wegen. De maximum snelheid op de binnenwegen bedraagt 60 km per uur.

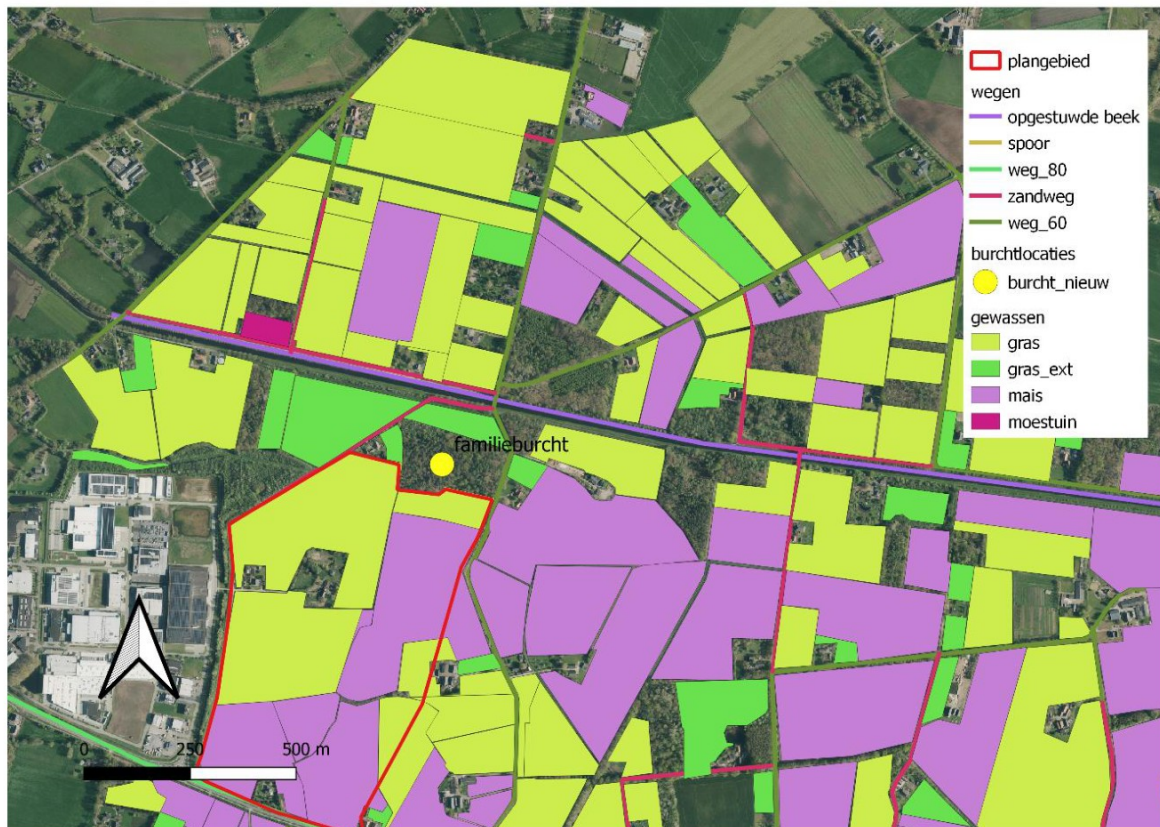
Op onderstaande afbeelding wordt de verspreiding van erven, bossen en wegen in het huidige en beoogde leefgebied weergegeven.

Verspreiding van erven, bossen en wegen in de omgeving van de huidige burcht.

Ook het grondgebruik in het huidige en alternatieve leefgebied is min of meer gelijk. Het areaal mais is op het beoogde bedrijventerrein iets hoger dan in het beoogde alternatieve leefgebied. Dat is een gevolg van het uitgeven van de grond in jaarlijkse pacht aan boeren die buiten het plangebied hun bedrijf hebben.

Grondgebruik in het huidige en beoogde alternatieve leefgebied. De burchtlocatie wordt met de gele stip aangeduid.

Conclusie

Dassen die een verblijfplaats bezetten in de familieburcht, net ten noorden van het plangebied, zijn in staat alternatief foerageergebied te benutten ten noorden en oosten van de burcht. Het bedrijventerrein zal grotendeels niet langer geschikt zijn als foerageergebied. Deze dassen kunnen gronden ten noorden van de burchtlocatie bezoeken via de Entinksbrug, net zoals ze dat nu vermoedelijk ook al doen (een wildcamera plaatsen op een brug is helaas niet eenvoudig). Het grondgebruik in de alternatieve gebieden is gelijk aan het grondgebruik op het bedrijventerrein en bestaat grotendeels uit intensief beheerd grasland en maisland, afgewisseld met kleine percelen extensief beheerd grasland, bosjes, houtsingels en erven. Om de alternatieve foerageergronden te kunnen benutten lopen de dassen geen verhoogde kans om slachtoffer te worden in het verkeer. Ook behoren de alternatieve foerageergronden niet tot een ander dassenterritorium.

Dassen hoeven niet persé geschikt foerageergebied direct in de omgeving van de verblijfplaats te hebben. Zo bevindt er zich een dassenburcht in de woonkern Loosdrecht, waarbij de dassen iedere nacht eerst door enkele woonwijken moet lopen, om in agrarisch cultuurland te komen (pers. Waarneming auteur).

Gelet op de beschikbaarheid, primair leefgebied ten noorden en oosten van de huidige burcht en het ontbreken van andere belemmerende factoren, wordt geconcludeerd dat de functionaliteit van de burcht niet aangetast wordt. Er is geen sprake van overtreding van een verbodsbepaling (beschadigen/vernielen van de burcht).

3.6 Functionaliteit alternatieve burcht

Omdat de bijburcht verloren gaat als gevolg van het ontwikkelen van het bedrijventerrein, wordt een alternatieve burcht aangelegd, ten oosten van het bedrijventerrein. In deze paragraaf wordt de getoetst of deze locatie geschikt is.

Wat heeft het nieuwe bedrijventerrein dassen te bieden

Bedrijventerreinen behoren tot functioneel leefgebied van dassen (pers. Ervaring Lincoln-terrein, Nijmegen). Het merendeel van het terrein bestaat uit verharding en bebouwing en is niet geschikt, maar op het nieuwe bedrijventerrein worden brede groenstroken aangelegd, bestaande uit een strook grasland en houtige beplanting, al dan niet met watergang. Aan de noordzijde wordt een perceel ingericht ten behoeve van waterberging. Van dit perceel wordt 1 – 1,5 meter grond en zand afgegraven zodat water opgevangen kan worden in tijden met veel neerslag. In tijden zonder extreem veel neerslag en/of lage grondwaterstand bestaat het perceel uit grasland. De grazige percelen op het bedrijventerrein en het retentieperceel worden als secundair foerageergebied beschouwd omdat de grazige percelen niet bemest worden en ze jaarlijks éénmalig gemaaid worden (geen begrazing).

Het nieuwe bedrijventerrein zal vermoedelijk wel door de dassen die de familieburgt en de nieuwe burcht bezetten benut worden, maar de gelet op de nieuwe inrichting en het beheer van de groenstroken, is er sprake van afname van areaal primair foerageergebied. Met name de wegbermen en het retentiegebied aan de noordzijde vormen secundair foerageergebied voor dassen omdat deze terrein uit grasland bestaan. Op onderstaande afbeelding wordt (secundair) foerageergebied van dassen op het nieuwe bedrijventerrein weergegeven (paarse kleur).

Figuur 3.5-1. Secundair foerageergebied op het nieuwe bedrijventerrein. Dit secundair leefgebied wordt met de paarse kleur aangeduid.

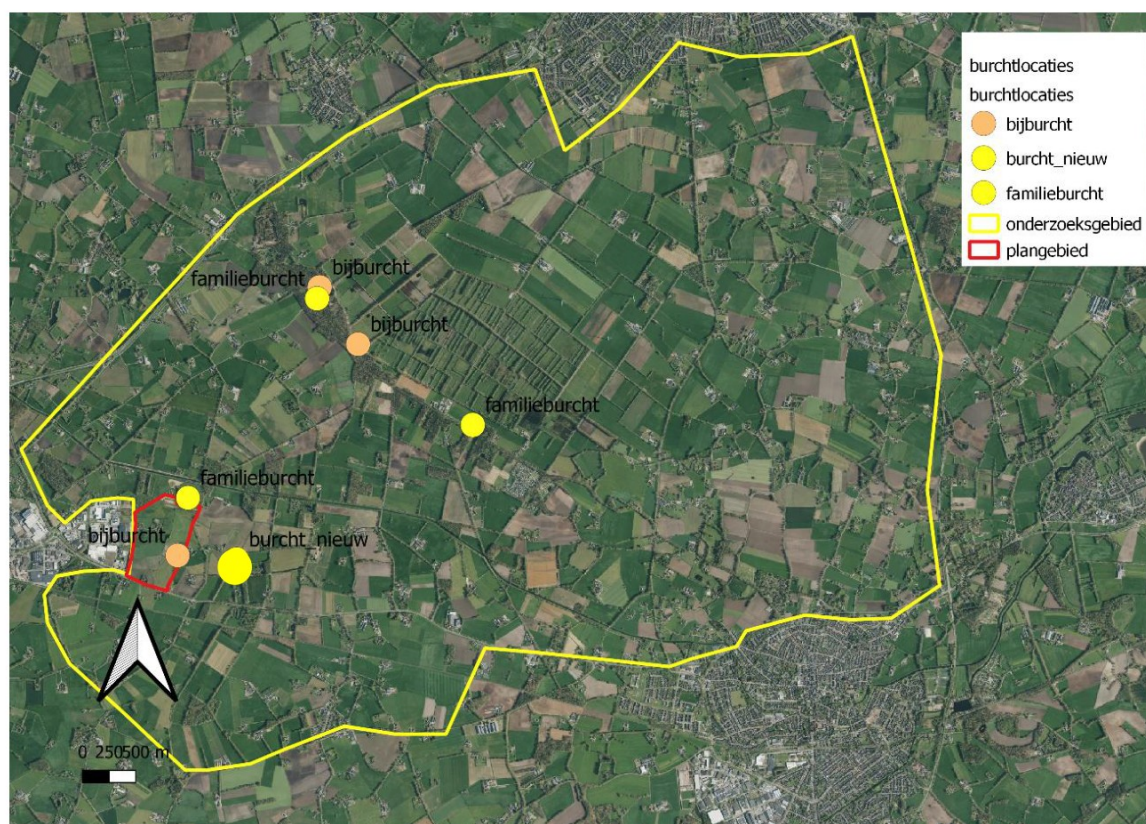
Kunnen de dassen uitwijken?

Indien dassen voldoende alternatief foerageergebied kunnen benutten, kan de functionaliteit van de burcht onder bepaalde voorwaarden gewaarborgd zijn. Alternatief leefgebied moet dan wel toegankelijk zijn, min of meer in de buurt van de burcht liggen er mag geen sprake zijn van verhoogde mortaliteit en niet reeds tot een ander territorium behoren. Al deze voorgenoemde aspecten worden hieronder beschreven.

3.5.3 Naburige territoria van dassen

Of dassen alternatief foerageergebied kunnen benutten hangt onder andere af van de ligging van andere dassenterritoria. Dassen zijn territoriaal waardoor terrein dat reeds gebruikt wordt als foerageergebied door een andere dassenfamilie, niet als 'bruikbaar' foerageergebied wordt beschouwd. Het is daarom van belang te onderzoeken of het alternatieve foerageergebied al dan niet tot een bestaand

In een plangebied, grofweg gelegen tussen de N318, N18, woonkern Lichtenvoorde en N318, zijn de bekende dassenburchten in beeld gebracht. Daarvoor is de NDFF geraadpleegd, zijn eigen waarnemingen (omg. Vennebulten) toegevoegd en zijn bossen in een straal van 1 km rondom de familieburcht bezocht. De afstand tussen de familieburcht nabij het plangebied en de familieburcht in de Vennebulten bedraagt 2,2 kilometer, de afstand tot de familieburcht 'Wolboom' bedraagt 2,8 kilometer. De onderlinge afstand tussen de familieburchten Vennebulten en 'Wolboom' bedraagt 1,9 kilometer. Uit eigen waarnemingen is bekend dat de dassen van de Vennebulten, meest ten noorden van de burchtlocatie foerageren (Zwarte Veen). Er lopen twee wissels in noordelijke richting (pers. Waarneming auteur), geen enkele naar het zuiden. Gelet op de afstand tussen de burchtlocaties en het grondgebruik in het gebied tussen beide verblijfplaatsen, is het niet aannemelijk dat het agrarisch cultuurland, direct ten noorden of oosten van de familieburcht reeds tot een aangrenzend territorium behoort. Op onderstaande afbeelding worden de bekende dassenburchten op luchtfoto weergegeven.

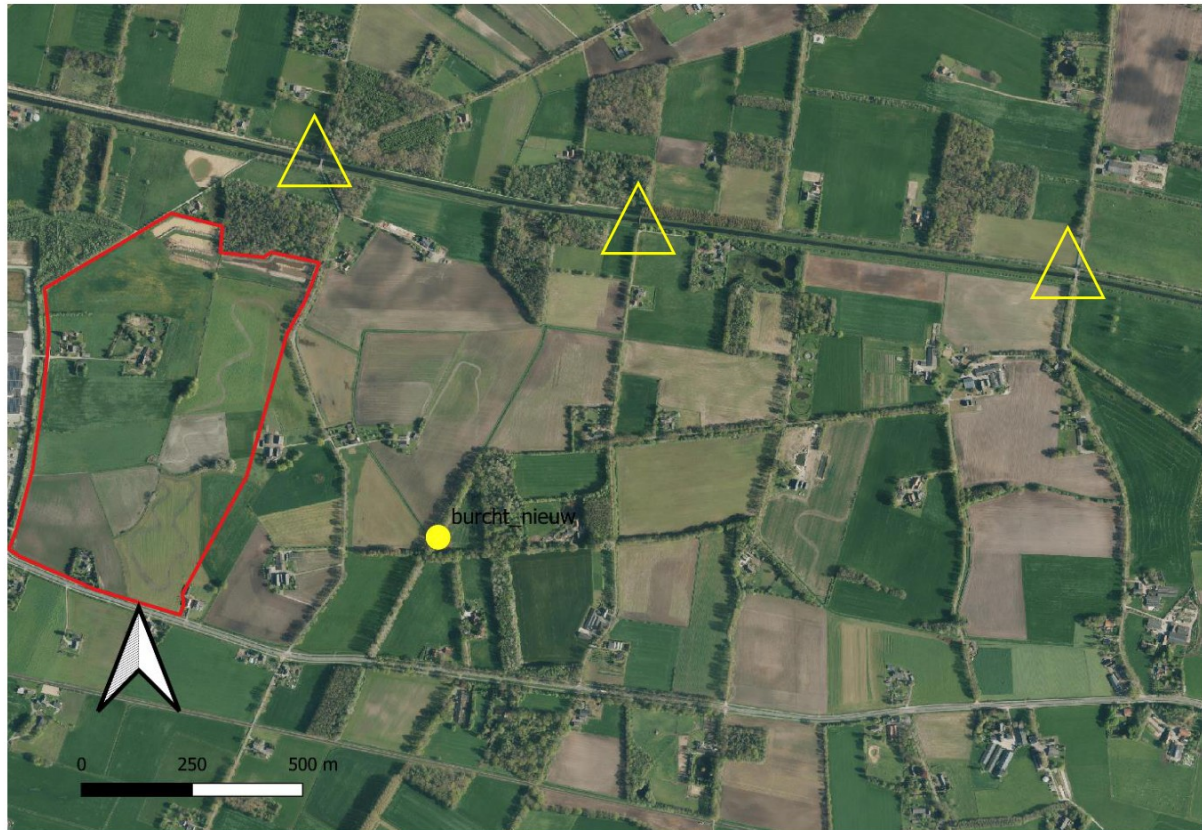

3.5.2. Verspreiding van dassenburchten in de omgeving van de alternatieve, nieuwe burcht nabij het plangebied.

Toegankelijkheid

De nieuwe burcht wordt aangelegd in een houtsingel ten oosten van het nieuwe bedrijventerrein. Dassen kunnen vanuit de burcht het omringende landschap betreden zonder barrières. De Boven Slinge vormt voor dassen geen barrière omdat dassen watergangen kunnen overzwemmen en de kunnen oversteken via drie bruggen; dit zijn twee wegen en een fietsbrug.

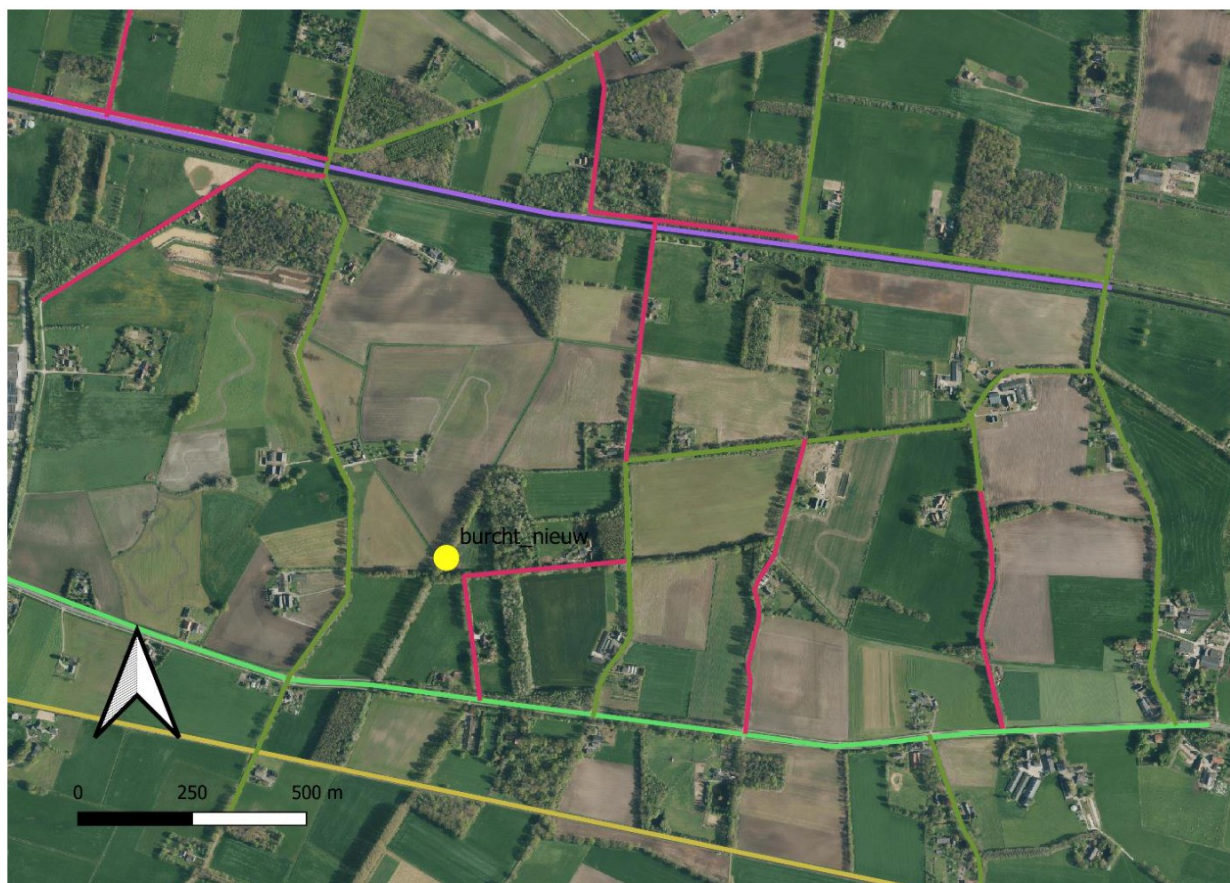

Weergave van het landschap rondom de nieuwe burchtlocatie. Tevens zijn de drie oversteken over de Boven Slinge aangegeven met de driehoeken.

Verhoogde mortaliteit

Om te bepalen of alternatief foerageergebied geschikt is voor dassen, dient ook gekeken te worden naar risico's op het gebied van mortaliteit. Doodsoorzaak nummer één voor dassen is verkeer. Daarom is gekeken naar het wegen- (en spoor)netwerk in het beoogde alternatieve foerageergebied. De wegen rondom de nieuwe locatie worden als 'rustige plattelandsweg' beschouwd; dit zijn wegen met een maximale snelheid van 60 km/uur. De kans dat dassen doodgereden worden tijdens het foerageren rondom de nieuwe locatie is niet groter dan de huidige locatie. Op onderstaande afbeelding wordt de wegenstructuur en karakteristiek van de wegen weergegeven.

Ligging en typering van wegen en spoorwegen in de omgeving van de familie**bur**cht.

Geschiktheid alternatief leefgebied

De ontwikkeling van het bedrijventerrein vindt plaats in agrarisch cultuurland, hoofdzakelijk in gebruik als maisakker en grasland met een soortenarme vegetatie van Engels raaigras. Het omringende agrarisch cultuurland is gelijkwaardig aan het leefgebied dat verloren gaat. Het landschap in het huidige leefgebied en beoogd alternatief leefgebied is vrijwel indentiek qua inrichting, grondgebruik, verspreiding van erven, bosjes, houtsingels, dichtheid van wegen, type wegen en kavelgrootte. Het gebied ten noorden en oosten van het bedrijventerrein is iets kleinschaliger dan de beoogde uitbreidingslocatie.

Het betreft een relatief kleinschalig, half open landschap met verspreid liggende erven, bosjes, singels en agrarische percelen die gangbaar gebruikt worden. De agrarische percelen worden hoofdzakelijk benut als maisland of grasakker. Actieve melkveehouders, die hun vee laten grazen in de wei, ontbreken in directe omgeving van de bestaande burcht. Het wegennetwerk in het huidige en alternatieve leefgebied is vrij grofmazig en bestaat hoofdzakelijk uit verharde wegen. De maximum snelheid op de binnenwegen bedraagt 60 km per uur.

Op onderstaande afbeelding wordt de verspreiding van erven, bossen en wegen in het huidige en beoogde leefgebied weergegeven.

Verspreiding van erven, bossen en wegen in de omgeving van de huidige burcht.

Ook het grondgebruik in het huidige en alternatieve leefgebied is min of meer gelijk. Het areaal mais is op het beoogde bedrijventerrein iets hoger dan in het beoogde alternatieve leefgebied. Dat is een gevolg van het uitgeven van de grond in jaarlijkse pacht aan boeren die buiten het plangebied hun bedrijf hebben.

Grondgebruik in het huidige en beoogde alternatieve leefgebied. De burchtlocatie wordt met de gele stip aangeduid.

Conclusie

De nieuwe burchtlocatie wordt aangelegd in geschikt dassenleefgebied ten oosten van de huidige verblijfplaats. Dassen zijn in staat foerageergebied te benutten rondom de nieuwe burchtlocatie. Dit foerageergebied is kwalitatief gelijkwaardig aan het foerageergebied rond de huidige verblijfplaats. Het grondgebruik is gelijk, er is geen sprake van verhoogde mortaliteit en het gebied rondom de nieuwe burchtlocatie behoort niet tot een ander dassenterritorium. Gelet op de schaal van het landschap, is deze iets kleinschaliger, dan in de huidige situatie.

Gelet op de beschikbaarheid, primair leefgebied rondom de nieuwe burchtlocatie, wordt geconcludeerd dat de functionaliteit van deze burchtlocatie gegarandeerd kan worden. Het huidige landschap heeft dassen voldoende te bieden, zodat compenserende maatregelen niet nodig zijn.

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de voorgenomen ontwikkeling getoetst aan wet- en regelgeving met betrekking tot de das.

4.2 Juridische status van de das

De das valt onder het beschermingsregime andere soorten, zoals opgenomen in het Besluit activiteit leefomgeving (Bal). Op deze soort zijn onderstaande verbodsbepalingen van toepassing:

Beschermingsregime andere soorten. Art. 11.54 Bal
Art. 11.54 lid 1a. Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art. 11.54 lid 1b. Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen

Foerageergebied is niet direct beschermd in het Bal, maar indirect. Dat wil zeggen, dat het wegnemen van dusdanig areaal foerageergebied dat de functionaliteit van de burcht wordt aangetast, dit beschouwd wordt als vernielen van de burcht. Dat geldt ook voor het isoleren van een burcht door bijvoorbeeld de toegankelijkheid van foerageergebied dusdanig te verminderen dat de burcht niet langer kan functioneren.

4.3 Juridische consequentie

Er moet een Omgevingsvergunning aangevraagd worden voor het vernielen van de burcht in het toekomstig bedrijventerrein. De familieburcht ten noorden van het nieuwe bedrijventerrein wordt niet direct of indirect vernield. Door zorgvuldig te werken wordt geen das opzettelijk gedood. Om te voorkomen dat de das in de burcht op de uitbreidingslocatie wordt gedood, dient deze gevangen te worden. Ook hiervoor dient een Omgevingsvergunning aangevraagd te worden.

De Omgevingsvergunning voor het vangen van de das en vernielen van de burcht kan verleend worden omdat gebruik gemaakt kan worden van het wettelijk belang; Ruimtelijke ontwikkeling en de alternatievenafweging wordt gemotiveerd.

De staat van instandhouding van de das in Oost-Gelderland is gunstig.

Het uitvoeren van compensatie is géén wettelijke verplichting. Daarnaast ontbreekt de noodzaak omdat de dassen in de te behouden en nieuwe burchtlocatie voldoende geschikt leefgebied tot hun beschikking hebben.

De motivering van de aanvraag Omgevingsvergunning wordt door Staring Advies verzorgd.

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden maatregelen voorgesteld voor versterking van de voedselbeschikbaarheid voor dassen in het leefgebied van de dassen.

Voorstel voor versterking leefgebied das i.v.m. uitbreiding Hofskamp-Oost Varsseveld

5.2 Doel

Optimaliseren van leefgebied van de das om de functionaliteit van twee verblijfplaatsen van de das te garanderen. Deze optimalisatie bestaat uit het vergroten van aanbod voedsel en aanbieden van verschillende voedselbronnen in het jaar.

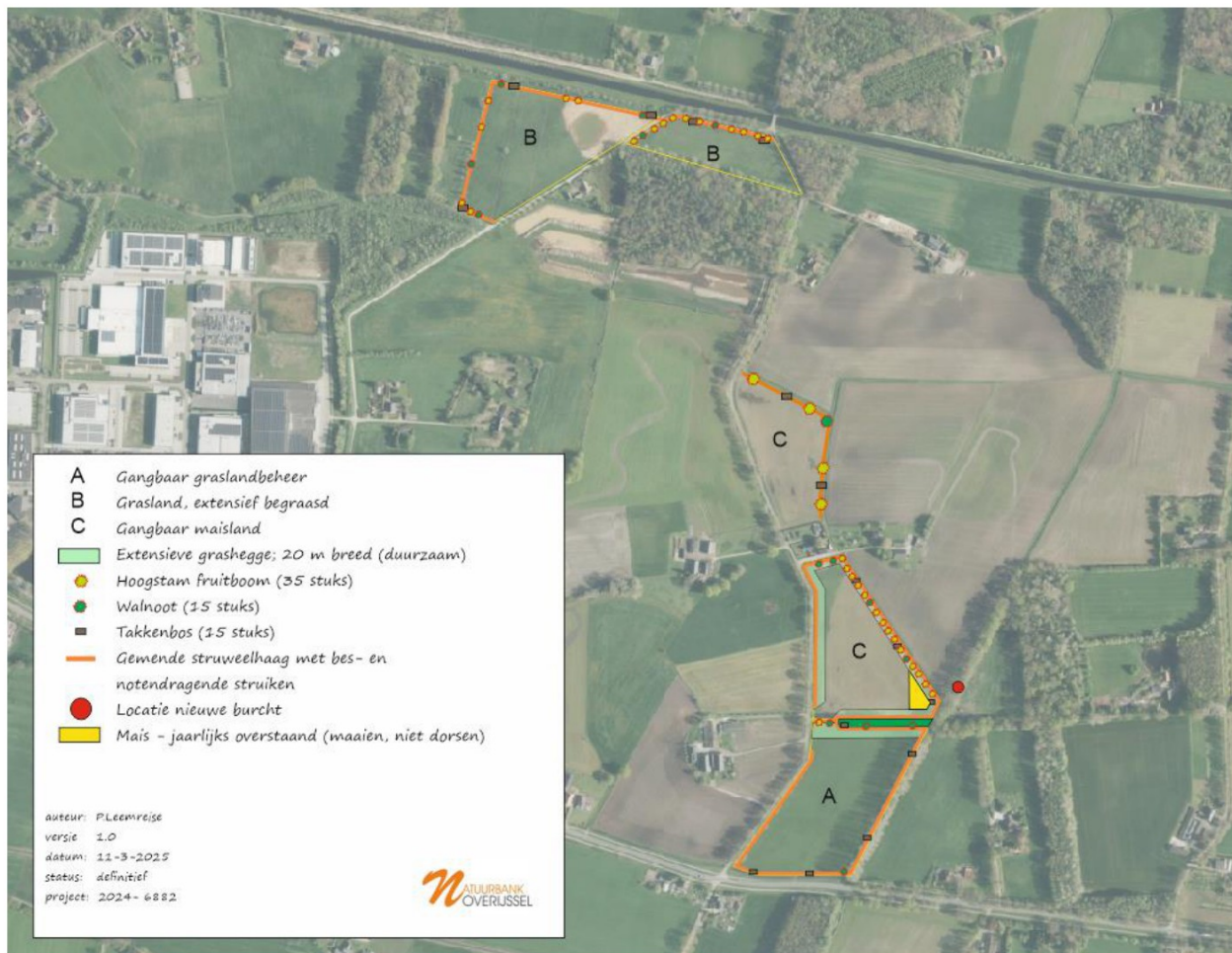
5.3 Voorstel voor versterking voedselaanbod

Ten noorden en oosten van de burchten liggen agrarische cultuurgronden. Op twaalf hectare daarvan worden maatregelen voorgesteld ter verbetering van de voedselsituatie.

Voedsel das

Dassen zijn alleseters; ze vreten mais, andere granen, insecten, regenwormen, amfibieën, bessen, noten, muizen, eieren en (jonge) vogels. Eigenlijk alles wat ze al scharrelend over de grond tegen komen. Mais en regenwormen vormen het hoofdvoedsel, maar deze bronnen zijn niet het hele jaar door beschikbaar. Diversiteit in voedselbronnen is daarom belangrijk. Door fruitbomen en walnoten te planten, in combinatie met grasland en takkenhopen, zal de muizenstand toenemen. Dit vormt in tijden dat geen mais of regenwormen beschikbaar zijn een belangrijke voedselbron.

Op onderstaande afbeelding worden de versterkingsmaatregelen weergegeven

5.4 Inrichting en beheermaatregelen

Versterking van de voedselsituatie bestaat uit de volgende maatregelen:

Grashegge

Rond de maisakkers wordt een strook van 20 meter breed, duurzaam gras aangelegd (grashegge). Deze strook zal een woelmuizen-rijke strook worden omdat geen kerende landbouw plaats vindt. Het gras wordt jaarlijks 50% gemaaid en afgevoerd, waarbij alle gras eens per twee jaar gemaaid wordt (en afgevoerd).

Fruitbomen

Verspreid over de vier percelen worden fruitbomen geplant. Het betreft in totaal 31 bomen, waarvan 16 appel, 5 kersenbomen, 5 pruim en 5 perenbomen. Het betreft hoogstam fruitbomen.

Walnoot

Langs de randen van de percelen worden in totaal 14 walnotenbomen geplant.

Struweelrand

Aan de rand van de vier percelen wordt een struweelrand aangelegd. Deze rand is 3 meter breed en bestaat uit een enkele rij, gemende struweelbeplanting. Plantafstand; 3 stuks/meter haag. De haag

bestaat uit (gelijk gemengde) Gelderse roos, krent, mispel, meidoorn, sleedoorn, veldesdoorn, rode kornoelje, bottelroos, hazelaar. De struweelrand wordt als struweelrand in stand gehouden, dat houdt in dat boomvormers voor 90% uit de rand verwijderd worden. De beplanting wordt periodiek afgezet, verdeelt over vier onderhoudsbeurten (max. 25% van de oppervlakte in één beurt) met minimaal 1 jaar tussen de beheerbeurten.

Maïs

Perceel 'C' wordt jaarlijks gebruikt voor het verbouwen van maïs; op dit perceel zal 'valmais' beschikbaar zijn. Het maïsland wordt conform Skal-certificering (Biologische landbouw) aangelegd. In het maisperceel wordt 1000m² maïs niet geoogst, maar gemaaid waardoor de maiskolven beschikbaar komen voor dassen (oogst blijft liggen). Grondgebruik voldoet aan de eisen voor landbouwgrond, zoals opgesteld door het Rijk¹

Duurzaam grasland

Perceel 'A' betreft gangbaar grasland. Het grasland wordt beheerd conform eisen voor biologisch grasland beheer, conform eisen zoals opgesteld en gecontroleerd door Skal². Zo mag geen gebruik gemaakt worden van chemische bestrijdingsmiddelen en worden geen onkruidbestrijdingsmiddelen toegepast.

Met uitzondering van de rand (grashegge) dient minimaal 50% van het areaal grasland ten hoogste 6 cm te zijn om dassen toegang te bieden tot regenwormen.

Extensief grasland

De percelen 'B' vormen duurzaam grasland. Deze percelen worden extensief begraasd door ruderen (Galloways). Er wordt jaarlijks een kleine hoeveelheid vaste (stal)mest uitgestrooid over de percelen. Deze percelen worden beheerd volgens Skal-normen (Biologische landbouw).

Takkenbossen

Er worden 13 takkenbossen aangelegd (3x2 meter, 1,5 m hoog). Deze takkenbossen vormen verblijfplaats voor insecten, muizen en amfibieën en broedplaats voor vogels.

---

¹ www.RVO.nl

² www.sk.nl

Literatuur

Bij12. 2017.Das. Kennisdocument Das. versie 1.0, juli 2017

Bommen,F, et al. 2015. De Das. KNNV uitgeverij.

Mulder, J. 2016. De Dassen langs de A27 tussen Utrecht en Hilversum. Eigen uitgave Sweco, Houten.